

การจัดการชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง, วิถีพุทธ

The Management of a Strong Community According to a Buddhist Way

ดร. กิรติ กมลประเทืองกร^๑

บทคัดย่อ

ในชุมชนวิถีชีวิตสาธารณะที่เข้มแข็งนั้น คนในชุมชนมักไม่พึ่งพาสถาบันของรัฐ แม้ว่าสถาบันดังกล่าวจะดีและมีประสิทธิภาพ แต่ในชุมชนที่ไม่มีชีวิตสาธารณะนั้น คนในชุมชนมักจะพึ่งพาสถาบันของรัฐ ส่งผลให้รัฐมีภาระรับผิดชอบชุมชนในทุกด้าน จนไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ทั้งหมด และนำมาซึ่งความไร้ประสิทธิภาพในที่สุด ในเมืองที่ชีวิตสาธารณะเข้มแข็งนั้น ความสัมพันธ์ของคนไม่ว่าจะเป็นสัมพันธ์ในรูปองค์กรหรือเครือข่าย ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มักเป็นความสัมพันธ์ต่อกันในแนวระนาบ ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มักก่อให้เกิดความซื่อสัตย์และไว้วางใจต่อกัน แต่ในเมืองที่ค่อนข้างไร้ชีวิตสาธารณะนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับสถาบันทางสังคมมักเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง ที่ทั้งสองเอื้อประโยชน์ต่อกัน แต่ฝ่ายหนึ่งต้องพึ่งพาคือฝ่าย ความสัมพันธ์ทั้งสองแบบต่างก่อให้เกิดการสื่อสาร แต่ข้อมูลที่ไหลตามช่องความสัมพันธ์ในแนวตั้ง มักเป็นข้อมูลที่เชื่อได้น้อย และความสัมพันธ์กันในแนวระนาบ (เท่าเทียม) นำไปสู่เมืองที่มีระบบการปกครองที่ดีและเศรษฐกิจที่มั่งคั่ง ความสัมพันธ์ในแนวตั้งก่อให้เกิดการปกครองแบบมาเฟีย และทำให้เศรษฐกิจของเมืองล้าหลัง

คำสำคัญ: การจัดการชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง, วิถีพุทธ.

^๑ อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

Abstract

In the place where public lives are strong, people in the community do not rely on state institutions despite being the strong and powerful institutions. But in a community where there are no public lives, people in communities often rely on public institutions. As a result, the state is responsible for all aspects of the community resulting in the failure of all needs giving rise to great deals of inefficiencies respectively. In urban where public lives are strong, the relationship of people, be it in the forms of organization of corporate network, formal or informal, is often associated with one other in a horizontal level. This kind of relationship always brings about the honesty and mutual trust among others. But in the place of urban where there are no public lives, the relationship between man and man, social institution and social institution remain in the vertical level. Both are benefiting one another. But one side must rely on the other side. Both types cause communication. But the data flows from a vertical relationship bring less belief. On the one hand, the relationships between the horizontal levels lead to a city wherein a good system of government and economic prosperity can be met with. On the other hand, the vertical relationships pose a mafia regime and the backward economy

Keywords: Community Management Affecting, Community Strength, Buddhist way of life

บทนำ

ประเทศไทยภายใต้กระบวนการพัฒนามีแนวโน้มที่จะรับวัฒนธรรม ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของต่างประเทศเข้ามาพัฒนาประเทศมากยิ่งขึ้นตามลำดับ จนอาจกล่าวได้ว่าสังคมไทยในปัจจุบันถูกรอบงำด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ทางความคิด และภูมิปัญญาตะวันตก จนตกเป็นทาสของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม วัตถุนิยมและบริโภคนิยม ตลอดจนกระแสความทันสมัยที่มาจากโลกตะวันตกและมีอิทธิพลครอบคลุมทั่วโลก คนไทยและสังคมไทยได้ถูกระแสเหล่านี้ผลักดันให้ปรับเปลี่ยนความคิด คุณค่า และความเชื่อเกี่ยวกับชีวิต จนก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ พร้อมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ของโลกที่ผันแปรไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งล้วนมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน จึงเป็นเหตุให้ “สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน” ชุมชนเป็นสังคมขนาดกลางที่เชื่อมโยงสังคมขนาดเล็ก คือ บ้าน โรงเรียน กับสังคมใหญ่ คือ ประเทศชาติ และโลก ชุมชน มีทั้งบุคคล องค์กรความรู้และสถานที่ที่สามารถให้การศึกษา ในการพัฒนาคน ให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพชุมชนหรือท้องถิ่นจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตามสภาพจริงที่เป็นอยู่ในสังคมนั้น ๆ จะมีวิถีชีวิตตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น สามารถนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นนั้น ๆ มาใช้ได้อย่างมีคุณค่า เกิดประโยชน์ และรู้จักวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ให้คงอยู่

กับชุมชน สิ่งที่มีคุณค่าต่อการดำรงวิถีชีวิต ที่แท้จริงนั่นคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ได้สั่งสมจากประสบการณ์ของคนในชุมชนมาเป็นเวลานาน มีการเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน มีถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่ชนอีกรุ่นหนึ่งด้วยวิธีการที่ง่ายและเหมาะสมตามสภาพของแต่ละท้องถิ่นหากพิจารณาอย่างรอบด้านแล้วพบว่า ชุมชนในยุคปัจจุบันมีความอ่อนแอเนื่องจากขาดวัฒนธรรมในความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความรักความห่วงใยในชุมชนน้อยลง เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนทุก ๆ ด้าน รวมทั้งสภาพปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย การแก้ไขปัญหาเหล่านั้นทำได้ยากขึ้น ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้หายไป ชุมชนจึงขาดรากฐานในการพัฒนาตนเอง แต่ในทางตรงข้ามชุมชนที่มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง ได้อาศัยวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมความเชื่อและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน มีจิตวิญญาณผูกพันกัน มีความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือแบ่งปันกัน สามารถควบคุมและจัดการปัญหาท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่าง ๆ เป็นชุมชนที่เข้มแข็งพร้อมรับผลกระทบจากภายนอกได้^๒

^๒อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : แปลน พรินต์ติ้ง, ๒๕๕๐), หน้า ๘-๑๐.

การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ นับเป็นบทบาทที่สำคัญอีกครั้งหนึ่งที่แสดงถึงความพยายามนำแนวคิดที่เคยมีมาแต่อดีตซึ่งศาสนาเคยให้ผู้คนมาแล้ว เพราะวัดในอดีต ไม่ได้สอนเรื่องจิตใจอย่างเดียว หากแต่ยังอำนวยความสะดวกทางวัตถุแก่บุคคล เช่น เป็นแหล่งสมบัติกลางแก่ชุมชนสามารถหยิบยืมมาใช้ได้ ในด้านสังคมนั้นวัดยังเป็นสถานที่พบปะ ประชุม สังสรรค์ ในคราวที่มีงานเทศกาลต่าง ๆ นอกจากนั้น พิธีกรรมต่าง ๆ ยังสามารถหล่อหลอมจิตใจของชาวบ้านทุกคนเป็นหนึ่งเดียวกันได้ แม้กระทั่งยามมีข้าศึกศัตรูเข้ามารุกราน ยังได้อาศัยพระผู้ทรงวิทยาคมเป็นเป็นศูนย์รวมจิตใจให้มีความกล้าหาญปกป้องถิ่นกำเนิดของตน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่อยู่ในความทรงจำของผู้คนที่ผ่านวัยมาไม่น้อยกว่า ๔๐-๕๐ ปี

คำว่า ชุมชนวิถีพุทธ จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทุกคนมองเห็นว่าน่าจะเป็นทางออกหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้นจึงต้องมีการเปลี่ยนวิธีคิดใหม่ให้ยึดวิถีพุทธมาใช้ในการดำเนินชีวิตคือการบริโภคเพื่อบำบัดความทุกข์เวทนาเกิดจากทางสรีรภาพหรือความจำเป็นทางชีวภาพ เพราะถ้าหากไม่ได้รับการบำบัด ร่างกายไม่สามารถดำรงอยู่ได้ ปัญญาที่ไม่สามารถเกิดได้ เพราะปัญญาเป็นสิ่งที่ช่วยระงับความทุกข์ได้อย่างแท้จริง เมื่อปัญญาเกิดมนุษย์ก็จะสามารถบรรลุไปถึงขั้นความสุขในระดับที่ถือว่าเป็นระดับความสุขที่ไม่จำเป็นต้องบริโภคแล้ว เช่น ความสุขจากการมีความเมตตา

กรุณาผู้อื่น หรือความสุขจากการช่วยเหลือผู้อื่น ให้ความทุกข์ของเขาบรรเทาลง^๓

วิถีชีวิตชุมชนในยุคเกษตรกรรมได้มุ่งเน้นไปที่ความเชื่อทางพุทธศาสนา โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการสร้างโลกทัศน์ทางสังคม และศิลปกรรมที่เน้นประโยชน์ใช้สอยอย่างศิลปะพื้นบ้าน ก็มีบรรทัดฐานแนวคิดมาจากประวัติศาสตร์ของชุมชนวัดเวียงสัมพันธ์อยู่กับการเดินทางเข้ามาของชาวอินเดีย และเผยแผ่ศาสนาทั้งพราหมณ์และพุทธศาสนา แต่ศิลปวัฒนธรรมที่เหลือร่องรอยให้ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่เป็นศิลปกรรมทางพุทธศาสนาแบบมหายาน^๔

ชุมชนจัดการตนเอง

การพึ่งตนเองก็คือความตระหนักถึงพลังของตนเอง ซึ่งมีนัยยะถึงความสามารถที่จะตัดสินใจอย่างอิสระและควบคุมเหนือความสัมพันธ์ต่าง ๆ จากภายนอก แนวคิดหลักของคานธี ก็คือ เป้าหมายหลักของชีวิตคือเข้าไปถึงพระเจ้า ซึ่งก็คือ เข้าไปถึงความจริง และการเข้าถึงความจริงได้ต้องไม่ใช้ความรุนแรง จะใช้วิธีอื่นไม่ได้ แนวคิดนี้ได้มาจากหลักพื้นฐาน ในคัมภีร์ภควัทคีตาของศาสนา

^๓ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, **วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็นอื่น**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, ๒๕๔๓), หน้า ๒๒๗.

^๔พุทธทาส ภิกขุ, **แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: เพาเวอร์พริ้นท์, ๒๕๕๐), หน้า ๕๐.

อินดูที่ว่า ให้กระทำการโดยปราศจากความเห็นแก่ตัว ให้ทำตามหน้าที่ ไม่ต้องคำนึงถึงผล ถือว่าการกระทำทุกอย่างเป็นการทำให้พระเจ้า คานธีเห็นว่า การไม่ใช้ความรุนแรงเป็นหลักทั่วไปที่เป็นพื้นฐานความสัมพันธ์ของมนุษย์ ควรปฏิบัติกันในทุกมิติของความสัมพันธ์ของผู้คนตั้งแต่ภายในครอบครัวจนถึงสังคมใหญ่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ต้องมุ่งเพื่อจุดหมายของชีวิตคือ ยกย่องจิตใจให้เข้าไปใกล้พระเจ้า เศรษฐกิจต้องถูกกำกับด้วยจริยธรรม เศรษฐศาสตร์ต้องเป็นเรื่องเดียวกับศาสนาหรือ จิตวิญญาณ และเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วก็จะไม่มีการชู้ตริใด ๆ^๕

แนวคิดทางเศรษฐกิจของคานธี ประกอบด้วยแนวคิดหลัก ๖ ประการดังต่อไปนี้

- ๑.ระบบเศรษฐกิจจะต้องมีคุณธรรมกำกับ
- ๒.แนวคิดเรื่องการจำกัดความต้องการ
- ๓.แนวคิดเรื่องการใช้แรงงานเพื่ออาหาร
- ๔.แนวคิดเรื่องการกระจายผลผลิตและเทคโนโลยี
- ๕.แนวคิดเรื่องชุมชนและสังคมพึ่งตนเอง
- ๖.แนวคิดเรื่องทรัพย์สิน

^๕Galtung et al.,1980, อ้างใน, ปราณี หมอนทองแดง, “ทิศทางการพึ่งตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป”. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.), (กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔), หน้า ๑๘.

แนวทางการพึ่งตนเองในการพัฒนาชนบท จะต้องมีความเชื่อมั่นว่าตนเองย่อมช่วยตนเองได้ก่อน โดยจะต้องมีกระบวนการที่เกี่ยวข้อง^๖ ดังนี้

๑) ความรู้สึกร่วมของการรวมกลุ่มเกิดจากความสนใจร่วมกัน

๒) ค่านิยมประชาธิปไตย โดยเน้นการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และใช้มติของที่ประชุมตัดสินใจโดยไม่ใช้อิทธิพลส่วนตัวของคนใดคนหนึ่ง

๓) การทำงานร่วมกันจะต้องมีการตกลงร่วมกันเกี่ยวกับกิจกรรมร่วม และการกระทำร่วมกัน โดยมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบร่วมกัน

๔) การทำงานเป็นกลุ่ม ต้องให้ความสำคัญต่อความสนใจของกลุ่ม และพยายามในการดำเนินการนั้นบรรลุผลของความสนใจนั้น

๕) การปลูกฝังให้มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ การริเริ่มการแสวงหาทรัพยากรใหม่ๆ การใช้เทคโนโลยีใหม่ที่เหมาะสม และบริหารและการจัดรูปองค์การใหม่ เพื่อให้มีประสบการณ์ใหม่ ๆ

๖) การร่วมกันสร้างความเชื่อถือว่าตนเองสามารถช่วยเหลือตนเองได้ โดยมีการรวบรวมทรัพยากรของกลุ่มหรือชุมชนทั้งกายภาพหรือทางวัตถุ ผนวกกับจิตใจ และ

^๖ชาติชาย ณ เชียงใหม่, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับพฤติกรรมทางการเมืองของชาวนา ภาคเหนือ”. ใน อนุญญา ภูซงกุล (บรรณาธิการ), รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๘.

มองการใช้ทรัพยากรจากภายนอกเป็นเพียงลำดับรองหรือตัวประกอบเท่านั้น

การจัดการชุมชนเข้มแข็ง

ชุมชนเกิดจากการรวมตัวของผู้คนทั้งในชนบทและในเมือง ในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด ในอาชีพหนึ่งหรือในหลายแห่งหลายพื้นที่การรวมตัวกันดังกล่าวมีทั้งที่เป็นมูลนิธิ เป็นสหกรณ์ สมาคม หรือรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ได้จดทะเบียน รวมกันเป็นกลุ่มอาชีพ เป็นชมรม มีกติกากฎการและกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน การเสริมสร้างให้ชุมชนมีการรวมตัวอย่างเข้มแข็งมาร่วมคิดร่วมเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายตาม ภูมิสังคม ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมชุมชน ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก ความเอื้ออาทร มีความสามัคคี เสียสละ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองและผู้อื่น จึงเป็นการอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน เพื่อมุ่งไปสู่ความสุขที่เกิดจากความสมดุล ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้ ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างมีดุลยภาพสอดคล้องเชื่อมโยงกับขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน เพิ่มพูนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดทางสังคมระหว่างผู้คนทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ทั้งนี้ การรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชนนอกจากจะสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาที่ยากและสลับซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจนที่มีความเป็นองค์รวมเกี่ยวพันทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครอง ซึ่งต้องอาศัยชุมชนที่เข้มแข็งเป็นเสาหลักในการร่วมมือร่วมใจดำเนินการให้หลุดพ้นจากความยากจนตลอดไปแล้ว ยังช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาอนาคตของชุมชนได้อีกด้วย ชุมชนเข้มแข็งเพื่อใช้ในการนำไปสู่การ ปฏิบัติ” ดังนี้

๑) อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ร่วมจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญช่วยยึดเหนี่ยวคนในชุมชน และความเป็นชุมชน โดยเฉพาะวิสัยทัศน์ในการพัฒนาไปสู่เป้าหมายคุณภาพชีวิตที่ดี หรือค่านิยม สุขภาพดีจะเป็นแรงจูงใจที่ทำให้ทุกคนเกิดสำนึกและร่วมในกิจกรรมการพัฒนาอีกทั้งการเชื่อมั่นใน ศักยภาพของคนในชุมชนการมีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ทั้งตนเองผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมจะทำให้เกิดความสุขในการกระทำเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเกิดอำนาจที่เป็นอำนาจสาธารณะของทุกคนและ เป็นของชุมชน

๒) การจัดการองค์กรและการบริหารจัดการมีการจัดองค์กรที่ก่อให้เกิดกิจกรรมและความร่วมมือ การบริหารจัดการทรัพยากรที่ดีและมีกระบวนการวางแผนมีประสิทธิภาพเกิดการมีส่วนร่วมจากชุมชนหรือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ธีระพงษ์ แก้วทาวงษ์.กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาคม ประชาสังคม, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๕๓), หน้า ๒๒ - ๒๓.

๓) การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องเป็นกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์แก่ อนุชนหรือคนรุ่นถัดไปในการรับช่วงต่อภาระงานของชุมชนเป็นภาพของควมมีชีวิตชีวาของชุมชน และแสดงถึงการขยายกิจกรรมหรือเครือข่ายสมาชิก รวมทั้งความสามารถให้เข้าร่วมอย่าง หลากหลายมากขึ้น ทั้งกิจกรรม กลุ่มคน และองค์กร

๔) ทุน มีทุนในเชิงกายภาพ คือ มีทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพโดยเฉพาะผู้นำด้าน ต่าง ๆ ที่มีอยู่และมีความหลากหลายในชุมชนหรือมีทุนที่เป็นตัวเงิน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ สิ่งแวดล้อม ทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรม อันเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านที่เป็นประสบการณ์ การเรียนรู้วิถีการ ปฏิบัติ และร้อยรัดผู้คนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๕) เครือข่ายความร่วมมือหรือทุนเพื่อนจะทำให้มีความหลากหลายทั้งกิจกรรมและ องค์กรหรือกลุ่มคนที่เข้าร่วมพัฒนาก่อให้เกิดอำนาจต่อรองและการพัฒนา กิจกรรมสาธารณะร่วมกัน ภายใต้กิจกรรมสาธารณะมากขึ้นมีการประมวลความคิด การตัดสินใจและกำหนดกฎเกณฑ์การพัฒนา ร่วมกันเพื่อประสาน ประโยชน์ต่อชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

๖) สิทธิและอำนาจต่อรองทางการเมืองเป็นอำนาจสาธารณะที่ก่อให้เกิดสิทธิ ตามมา เช่นสิทธิในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น สิทธิในการกำหนดยุทธศาสตร์ และการกระจายผลประโยชน์ ทางการพัฒนาอย่างเป็นธรรมแก่ทุกคนในชุมชน และเป็นกลไกในการควบคุมกลไกตลาด การเงิน กฎหมาย การปกป้องคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชน

๗)เกิดการยอมรับจากสังคมภายนอกแสดงถึงสถานะภาพหรือศักยภาพของชุมชนจนเป็นที่ยอมรับจากภายนอกและเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นในขีดความสามารถและศักยภาพของชุมชนมากขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและถ่ายทอดเทคโนโลยีซึ่งกันและกันเป็น เครือข่ายทางสังคมหรือการพัฒนาในระดับมหภาคมากขึ้น

การจัดการชุมชนเข้มแข็งโดยอาศัยหลักการพัฒนาชุมชนทั่วไปผนวกกับหลักการพัฒนาชุมชนเฉพาะเป็น พื้นฐานแนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นที่หลักการจัดการภายในชุมชนมีหลักการสำคัญ^๕คือ

๑) หลักการช่วยกันคิด หมายถึง การระดมความคิดร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการพัฒนาชุมชน ซึ่งหลักการดังกล่าวเป็นส่วน หนึ่งของ หลักการ PAR.(Participatory Acton Research)

๒) หลักการ PAR คือ การดำเนินการพัฒนาและวิจัยการพัฒนาพร้อมกันไปโดย เจ้าหน้าที่และประชาชนร่วมมือกัน หลักการดังกล่าวจะทำให้ทราบได้ว่าการดำเนินงานเป็นไปตรงเป้า ที่วางไว้หรือไม่ มีปัญหา อุปสรรคอะไรบ้าง มีแนวทางแก้ไขอย่างไร

๓) หลักการพึ่งตนเอง ซึ่งการที่คนจะพึ่งตนเองได้นั้นมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ๕ ประการคือ ๑. เทคโนโลยี เครื่องมือ อุปกรณ์ต่างๆ ๒. มีอาชีพและรายได้พอเพียง ๓.มี

^๕ สัญญา สัญญาวิวัฒน์.,**การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ**,.(กรุงเทพมหานคร..สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๐-๓๖.

ทรัพยากรธรรมชาติ ๔. มีจิตใจแน่วแน่ ความพยายามในการพึ่งตนเอง ๕. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น ค่านิยม อุดมการณ์

๔) หลักการ BAN (Balance Ability and Networking) ประกอบด้วยสาระสำคัญ ๓ ประการ คือ

ประการแรก คือ การรักษาสมดุล ได้แก่ การรักษาสุขภาพให้ดีการมีครอบครัวอบอุ่นการมีชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นต้น

ประการที่สอง คือ การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเองได้ซึ่งจะต้องมี ๑) เทคโนโลยี ๒) เศรษฐกิจ ๓) ทรัพยากร ๔) จิตใจ ๕) สังคมวัฒนธรรม

ประการที่สาม คือ การสร้างเครือข่าย หรือการมีเพื่อนพันธมิตรในการพัฒนามิตร เหล่านี้จะเป็นที่พึ่งของกันและกัน อาจเรียนรู้จากกันและกันช่วยเหลือกันทั้งทางเทคโนโลยี งบประมาณและด้านอื่นๆ

๕) หลักการจัดการประกอบด้วย หลักการสำคัญอื่นๆ ดังนี้

ประการแรก คือ การรู้จักตนเอง คือ รู้จักสภาพชุมชนรู้ปัญหาของชุมชนรู้ความต้องการของชุมชน โดยอาจใช้หลักการ.SWOT.(Strength,Weakness,Opportunity,Threat) ในการวิเคราะห์ชุมชนเพื่อให้รู้จักตนเองได้

ประการที่สอง คือ การส่งเสริมการศึกษาอบรมการจัดการที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องพึ่งพาการศึกษาอบรมสืบเนื่องมาจากหลักการจัดการทั่วไปที่ต้องการวางแผนการจัด กำลังคนการลงมือดำเนินการ และการประเมินผลล้วนต้องการการศึกษาอบรมมิฉะนั้นจะไม่สามารถ ทำเรื่องเหล่านั้นได้และสืบเนื่องมาจากการรู้จักตนเองข้างต้น

เมื่อทราบว่าตนเองมีปัญหาอะไร หรือต้องการอะไร ก็อาจจะต้องแก้ไขด้วยการศึกษาอบรม

ประการที่สาม คือ การสร้างกลุ่มช่วยตัวเองโดยเป็นการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อช่วย ตัวเองอาจเป็นคณะกรรมการ คณะทำงาน ต่างๆ กลุ่มเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเพราะจะได้มีผู้จัดการและคนทำงานประเภทอื่นๆ ที่จำเป็นในการบรรลุเป้าหมายของการจัดการ

๖) หลักการอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนแบบจัดการได้ ประกอบด้วยประชาธิปไตยในการดำเนินงานหลักการใช้ผู้นำท้องถิ่นหลักการใช้วัฒนธรรม ท้องถิ่นและหลักการพหุภาคีในการดำเนินงานแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

สรุปได้ว่า การจัดการชุมชนเข้มแข็งหรือการทำนุบำรุงชุมชนให้เจริญคือการมีส่วนร่วมและ กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหลักการสากลที่น่าพาดคน ชุมชน สังคมไปสู่เป้าหมายที่เป็นความสุข ชุมชนเข้มแข็งต้องเป็นพื้นฐานของความรักความสามัคคีและ ความเอื้ออาทรมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องรู้จักใจกว้างยอมรับความแตกต่าง และ ความหลากหลายซึ่งเป็นคุณค่าหลักของระบอบประชาธิปไตย

เงื่อนไขการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ประเทศไทยจะพัฒนาไปมากในช่วงที่ผ่านมา จนกลายเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำด้านเศรษฐกิจ แต่ความเจริญดังกล่าวมิได้มาโดยปราศจากต้นทุน การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนเมืองขยายตัว

รวมทั้งการเติบโตของภาคอุตสาหกรรม ได้ส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศของประเทศ พื้นที่ป่าส่วนใหญ่สูญหายไปคุณภาพน้ำของแม่น้ำสายหลักเกือบครึ่งหนึ่งของประเทศจัดอยู่ในระดับต่ำ มีการใช้ทรัพยากรดินและน้ำอย่างสิ้นเปลืองเกินขนาด โดยปราศจากการวางแผนที่ดี ความล้มเหลวของการพัฒนาในหลายเรื่อง ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทย โดยเฉพาะความล้มเหลวที่สืบเนื่องมาจากระบบการศึกษา ระบบการเมือง เศรษฐกิจและการสาธารณสุข ที่ก่อให้เกิดการครอบงำทางภูมิปัญญาและคนไทยตกเป็นทาสชาวต่างชาติ

การพัฒนาที่เน้นความเป็นชุมชน ให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ และเคลื่อนไหวภายใต้การให้ความสำคัญกับความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นหรือเมือง ซึ่งนอกจากจะต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ กิจกรรมด้านการเมือง การปกครองโดยเฉพาะรากฐานที่ดีที่สุด คือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของเมืองหรือชุมชนท้องถิ่นที่ตนอาศัยอยู่หรือที่ตนกำเนิด ชุมชน ในสังคมไทยท่ามกลางสภาวะการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และการสาธารณสุข ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อชุมชน และที่ผ่านมา กระแสการสนับสนุนเรื่องความเป็นชุมชนหรือองค์กรชุมชนได้กลายมาเป็นกระแสหนึ่งที่ไหลขนานไปกับกระแสโลกาภิวัตน์

ในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนอกจากจะต้องพิจารณาถึงความเหมาะสม ขอหลักการแนวคิดทฤษฎีการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนที่จะนำมาใช้แล้ว

ควรมีการพิจารณา ถึงเงื่อนไขที่สำคัญที่จะมีผลต่อความสำเร็จในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนร่วมด้วย เงื่อนไขความสำเร็จดังกล่าวประกอบด้วย^๔

๑) ระบบคุณค่าอุดมการณ์ความเชื่อที่อยู่บนพื้นฐานของการเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติหรือกำหนดตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติซึ่งจะทำให้ชุมชนเกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติ ต่อไป

๒) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกระบวนการเรียนรู้ที่ชุมชนสรรสร้างและสั่งสมมาเพื่อการดำรงชีพ เช่น ภูมิปัญญาด้านการเกษตร การแพทย์พื้นบ้าน การจัดการทรัพยากร การอยู่อาศัย เป็นต้น รวมถึงประสบการณ์ของชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่างที่ชุมชนประสบอยู่

๓) ผู้นำทางปัญญาของชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีภูมิปัญญาในการดำรงชีพ เช่น ผู้อาวุโส พระ หมอพื้นบ้าน ผู้นำเกษตรกร เป็นต้นซึ่งกรณีตัวอย่างชุมชนที่มีความเข้มแข็งหลาย แห่ง พบว่า ปราชญ์ชาวบ้านจะมีบทบาทอย่างมากในกระบวนการส่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

๔) โครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบซึ่งเอื้อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น ระบบครอบครัวเครือญาติ สถาบันผู้อาวุโส การเอามื้อเอาแรง เป็นต้น

^๔ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, *ชุมชนเข้มแข็งทุกทางสังคมของไทย*, (กรุงเทพมหานคร..สำนักพิมพ์ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน, ๒๕๔๒), หน้า ๓๓ - ๓๔.

๕) ระบบสิทธิและการจัดการร่วมกัน เช่น สิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากร อันเป็นสิทธิในการใช้และดูแลรักษาสิ่งที่เป็นทรัพย์สินส่วนร่วมของชุมชน

๖) สถาบันชุมชน ได้แก่ กฎ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม จิตสำนึกร่วมกัน รวมถึงองค์กรชุมชนที่ควบคุมดูแลให้ชุมชนดำเนินไปตามระบบคุณค่าและระบบคิดที่เป็นอยู่

๗) ความหลากหลายทางวัฒนธรรม อันเป็นที่มาของภูมิปัญญา วิถีคิดที่ต่างกันไป ตามระบบนิเวศ และเงื่อนไข ต่างๆ ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดประสบการณ์ก่อนให้เกิดความเข้มแข็งของสังคมโดยรวม

๘) กลุ่มองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะในภาคสังคม เช่น องค์กรชาวบ้าน เครือข่าย ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มวิชาชีพ นักวิชาการ

การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน อาจกระทำได้โดยอาศัย กระบวนการที่สำคัญ ๔ ขั้นตอน คือ การเตรียมคนหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคลการกำหนด ประเด็นปัญหาของชุมชนและการพัฒนาทางเลือกเพื่อดำเนินกิจกรรมการดำเนินกิจกรรมสาธารณะ ของชุมชนและขยายเครือข่ายความร่วมมือ

การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ

การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ ถูกหยิบยกขึ้นมาในฐานะเป็นแกนกลางทางจิตใจเป็นกรอบแห่งความประพฤติดของประชาชนในสังคม ซึ่งในอดีตพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการให้การศึกษาและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น ส่งเสริมการศึกษาพยายามสอนให้ประชาชนมี

ความรู้ความสามารถในการดำเนินงานต่างๆ ได้เอง สอนให้รู้จักใช้สติปัญญาในกิจการทั้งปวง ให้รู้จักคิด ไม่เป็นคนเชื่ออย่างงมงาย ชีวิตที่มีคุณภาพต้องมีการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรม

การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในชีวิตได้นั้นต้องมีหลักธรรมสำหรับยึดปฏิบัติ ซึ่งเป็นการพัฒนาความเจริญของทางจิตใจและสติปัญญา เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างมีแก่นสาร และเป็นชีวิตที่มีค่าอย่างแท้จริงสมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์ หลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเป็นหลักความจริงที่ควรรู้และเป็นหลักความดีที่ควรประพฤติเพื่อการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพในทุกด้าน เช่น การพัฒนาตนเอง พัฒนาคบเครือ พัฒนาการงาน และพัฒนาสังคม โดยมีหลักธรรมพื้นฐานในการพัฒนาด้านต่างๆ

แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วิถีพุทธ จึงเป็นแหล่งรวมความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของคนไทย การประพฤติ ปฏิบัติ การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบันดังนั้น สังคมไทยในปัจจุบันจึงมีบางส่วนที่ตั้งคำถามว่าแล้ววิถีชีวิตชาวพุทธที่แท้จริงควรเป็นอย่างไร ซึ่งในปัจจุบันได้มีนักวิชาการ^{๑๑}ได้เสนอแนวคิดโดย

^{๑๑}บรรพต วีรชัยและคณะ, พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคมเศรษฐกิจการเมืองและการปกครอง: กรณีศึกษาวัดในกรุงเทพมหานครและฉะเชิงเทรา, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒). หน้า บทคัดย่อ.

หลักพุทธธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้สภาพชีวิตที่กล่าวได้ว่าเป็นวิถีชาวพุทธ ดังนี้

- ๑) เน้นการพึ่งตนเอง
- ๒) การเน้นการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท

๓) การเน้นอหิงสา หรือการละเว้นจากการสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความรุนแรง

๔) การเน้นการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์สุจริต และมีมานะ อดทน หรือสัมาอาชีวะ

๕) การเน้นการมาเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

๖) พยายามละกิเลสและความโลภ

๗) การเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียดและเกรงกลัวการกระทำผิด

การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามหลักเบญจศีลหรือศีลห้านี้เป็นหลักเบื้องต้นของพุทธศาสนิกชนที่ควรประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้สังคมอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุขไม่เบียดเบียนผู้อื่นทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ประพฤติผิดทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน ไม่โกหกหลอกลวงและไม่ดำเนินชีวิตด้วยความประมาท

หลักเบญจศีล หรือศีลห้า คือ ข้อกำหนดอย่างต่ำที่สุดในการควบคุมความประพฤติของมนุษย์ เบญจศีล ประกอบด้วย

๑) เว้นจากปาณาติบาต คือไม่ทำลายชีวิต ดำเนินชีวิตโดยปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านชีวิตร่างกาย

๒) เว้นจากอกุศลนาทาน คือไม่เอาของที่เขามีได้ให้ ดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านทรัพย์สินและกรรมสิทธิ์

๓) เว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร คือ ไม่ประพฤติผิดในกามทั้งหลาย ดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นทางด้านคู่ครอง บุคคลที่รักหวงแหน ไม่ผิดประเพณีทางเพศ ไม่นอกใจคู่ครองของตน

๔) เว้นจากมูสาวาท คือ ไม่พูดเท็จ ดำเนินชีวิตที่ปราศจากการเบียดเบียนผู้อื่นด้วยวาจาเท็จ โกหก หลอกลวง ตั้ตรอน ประโยชน์หรือแกล้งทำลาย

๕) เว้นจากของเมา อันเป็นที่ตั้งของความประมาท คือ ไม่เสพของมีนเมา ดำเนินชีวิตที่ปราศจากความประมาทลั้งพลาดมัวเมา เนื่องจากการใช้สิ่งเสพติดที่ทำให้เสียสติสัมปชัญญะ

สัปปุริสธรรม ๗^{๑๑} คือธรรมของผู้ดี หรือคุณสมบัติของคนดี ได้แก่

๑) ฉัมมัญญูตา คือรู้จักเหตุรู้หลักการ กฎเกณฑ์ รู้เหตุที่ทำให้เกิดผล รู้สาเหตุความเป็นไปในการดำเนินชีวิต

๒) อัถถัญญูตา คือรู้จักผล รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ รู้จักผลที่สืบเนื่องจากการกระทำรู้ว่าการดำเนินชีวิตอยู่นั้นประสงค์ประโยชน์ใด

๓) อัถตัญญูตา คือรู้จักตน รู้ความเป็นจริงของตนว่า เป็นใคร มีความรู้ความสามารถ ความถนัด มีคุณธรรมเช่นใด เพื่อการปฏิบัติที่เหมาะสมและการแก้ไขปรับปรุงให้สอดคล้องถูกต้องต่อไป

^{๑๑} โรจนรวี พตน์พัฒนาผล, การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม, (กรุงเทพมหานคร : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๔๘), หน้า ๙๒.

๔) มัตตัญญูตา คือรู้จักประมาณ รู้จักพอดี พอเหมาะ พอควร

๕) กาลัญญูตา คือความรู้จักกาล รู้เวลาอันเหมาะสม เช่น ตรงต่อเวลา ทันเวลา และพอเวลา เป็นต้น

๖) ปริสัณญูตา คือรู้จักชุมชน รู้จักการประพฤติต่อชุมชน รู้จักการวางตัว การแต่งกาย และกริยามารยาทให้ถูกต้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี

๗) บุคคลัญญูตา คือการรู้จักบุคคล เข้าใจลักษณะของบุคคล รู้จักการปฏิบัติต่อบุคคลได้เหมาะสม

ผู้ใดมีสัปปุริสธรรม ๗ ประการ จะได้รับคุณประโยชน์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นคุณสมบัติของคนดี คือ รู้จักหลักแห่งการดำรงชีวิตเป็นผู้ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นโดยไม่คิดว่าตนเองวิเศษหรือฉลาดกว่าคนอื่น เป็นผู้ปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บเพราะไม่ทำอะไรที่โหมเกินกำลังของตน ทำให้ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี และยังดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความไม่ประมาท เพราะรู้จักคบเพื่อน

วิถีชุมชนชาวพุทธ ที่แท้จริงนั้น คือขยายหลักธรรมบางข้อมาขยายให้มีมิติทางสังคมที่กว้างขึ้น คือแทนที่จะมีความหมายเพียงแต่ละบุคคล ก็มาขยายเป็นคุณธรรมต่อสังคมซึ่งมีขอบเขตที่ต้องรักษาร่วมกัน เช่นใน ส่วนที่เป็นรูปธรรม คือ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ ถนน สวนสาธารณะ ฯลฯ ส่วนที่เป็น นามธรรม คือ หลักการ กฎระเบียบ ข้อปฏิบัติ กฎหมาย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะต้องมีความเข้าใจ รู้ในประโยชน์และโทษ ตามหลักการทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญเพราะเป็น

ประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์ของสังคม ความรู้สึกร่วมกันในรักษาสาธารณสมบัติในชุมชนทั้งที่เป็นสถานที่ วัตถุสิ่งของ และที่สำคัญที่สุดคือ วัฒนธรรม ประเพณี ภาษาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้กำลังจะเลือนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ แต่ถ้าหากชุมชนวิถีพุทธ กลับมามีความเข้มแข็ง ทุกคนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรักษา หวงแหน วิถีชุมชนชาวพุทธ ก็จะไม่มีแต่เพียงแต่ชื่อเท่านั้น แต่อยู่ในชีวิตจิตใจของชาวไทยทุกคน พร้อมทั้งพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ เพื่อนำพาตนและชุมชนมุ่งสู่ความเป็นอริยะ อันจะเกิดความสันติสุขอย่างแท้จริง และยั่งยืนในวิถีพุทธ ตลอดไป

บทสรุป

การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ เป็นทิศทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานการพึ่งตนเองโดยอาศัยกระบวนการจัดการชุมชนในการพัฒนาด้านต่างๆ โดยมีวิธีคิดที่มีพื้นฐานจากระบบคิดเดิมของชุมชนหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานเข้ากับวิธีคิดและระบบการจัดการของสังคม ความเข้มแข็งและยั่งยืนของคนหรือสังคมชุมชนเป็นการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องจากรากฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม ศาสนา วัฒนธรรมและประเพณี โดยยึดหลักความพอดีและพึ่งตนเองได้โดยการสร้างคนดี คนเก่ง มีความรับผิดชอบและถึงพร้อมด้วยคุณธรรม เชื่อมโยงเป็นเรื่องเดียวกันและเป็นการบูรณาการทางสังคมก็จะก่อให้เกิดความสมดุลหรือสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน “การจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ” จึงเป็นเป้าหมายของการพัฒนาเพราะ

เป็นรากฐานของความสำเร็จในทุกๆ ด้าน
 หลักธรรมบางข้อมาขยายให้มีมิติทางสังคมที่
 กว้างขึ้น หลักการทางพระพุทธศาสนาให้
 ความสำคัญเพราะเป็นประโยชน์ส่วนตนและ
 ประโยชน์ของสังคม ความรู้สึกมีส่วนร่วมใน
 รักษาสาธารณสมบัติในชุมชนทั้งที่เป็นสถานที่
 วัตถุสิ่งของ และที่สำคัญที่สุด คือวัฒนธรรม
 ประเพณี ภาษาท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้กำลังจะ
 เลือนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ การจัดการ

ชุมชนเข้มแข็งตามแนววิถีพุทธ กลับมามีความ
 เข้มแข็ง ทุกคนตระหนักในหน้าที่ที่ต้องรักษา
 หวงแหน วิถีชุมชนชาวพุทธ ก็จะไม่มีแต่
 เพียงแต่ชื่อเท่านั้น แต่อยู่ในชีวิตจิตใจของชาว
 ไทยทุกคน พร้อมทั้งพัฒนาตนตามหลัก
 พระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ เพื่อนำพาตน
 และชุมชนมุ่งสู่ความเป็นอารยะ อันจะเกิด
 ความสันติสุขอย่างแท้จริง และยั่งยืนในวิถี
 พุทธ ตลอดไป

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. **องค์กรชุมชน กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม**. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์ บริษัท
 แปลนพริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๐.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับพฤติกรรมทางการเมืองของชาวนา ภาคเหนือ**.
 ใน **อนัญญา ภูชงคกุล (บรรณาธิการ). รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร:
 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๓.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ. **วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะ และความเป็น
 อื่น**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษา, ๒๕๔๓.
- บรรพต วีรชัยและคณะ. **พระสงฆ์กับสังคมไทยโดยพิจารณาในเชิงสังคมเศรษฐกิจ การเมืองและการ
 ปกครอง: กรณีศึกษาวัดในกรุงเทพมหานครและฉะเชิงเทรา**. รายงานการวิจัย.
 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- พุทธทาส ภิกขุ. **แนวสังเขปของโบราณคดีรอบอ่าวบ้านดอน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร:
 เพาเวอร์พริ้นท์, ๒๕๔๐.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๙.
- สุวิทย์ ยี่งวรพันธ์. **พัฒนาชนบทในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรสาส์น, ๒๕๔๔.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. **ชุมชนเข้มแข็ง ทูทางสังคมของไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สำนักงาน
 กองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน, ๒๕๕๒.
- ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์. **กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งประชาคม ประชาสังคม**.
 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, ๒๕๔๓.
- ประเวศ วะสี. **ประชาคมตำบล: ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศีลธรรม และสุขภาพ**.
 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑.

ปราณี หมอนทองแดง. ทิศทางการพึ่งตนเองในสังคมที่กำลังเปลี่ยนไป. วิทยานิพนธ์ (ศศ.ม.).

กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๔.

โรจน์รวี พจน์พัฒนาผล. การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม. กรุงเทพมหานคร : ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น,

๒๕๔๘.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพมหานคร.:สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑

